

Islami umbsõlm Lähis-Idas

ANTS LAANEOTS
Riigikogu liige,
Eesti Reformierakond

Kaks islami haru on pidanud ligi 1400 aastat lepitamatut võitlust hegemoonia ja mõjupiirkondade pärast. Nende omavaheline võitlus, mida nii ühelt kui teiselt poolt on toetanud ka oma huve kaitsvad välisriigid, on taas muutunud väga veriseks. End Islamiriigina määratlev terroriorganisatsioon on tänapäeval ohuks mitte ainult traditsioonilisele islamile, vaid ka teistele rahvastele ja religioonidele.

ISLAMI AJALOOLINE SISEKONFLIKT.

Lähis-Ida islamiriikides möllab juba aastaid sõjakeeris, milles on hukkunud sajad tuhanded süütud inimesed ning miljonid mehed, naised ja lapsed on sunnitud lahkuma oma kodudest. Möödunud aastal jõudis see konflikt 1,3 miljoni illegaalse immigrandi ja Islamiriigi terroristide kujul ka Euroopasse. Ohus on meie maailmajao elanikkonna heaolu ja julgeolek, Euroopa Liidu tulevik. Toimuva mõistmiseks on otstarbekohane heita pilk asjaoludele, mis on selle, nüüd juba suurt osa islamimaid haarava ja Euroopasse tungiva XXI sajandi katku põhjused.

Islami lõhenemine ja tema kahe suurima omavahel konkureeriva haru – sunniitluse ja šiitluse teke ning sellele

järgnenud sisekonfliktide ajalugu ulatub kaugesse minevikku. Pärast prohvet Muhamedi surma 632. aastal algas tema lähikondlaste seas tuline vaidlus, kes peaks võtma üle prohvetile kuulunud võimu araabia suguharude üle. Enamik neist toetas prohveti sõbra ja tema naise Aisha isa Abu Bakri kandidatuuri. See enamused moodustas hiljem sunniitide laagri. Vähemus toetas Muhamedi onupoega ja väimeest Ali ibn Abi Talibi, kinnitades, et kadunu on just tema määranud oma järeltulijaks ning erinevalt Abu Bakrist on viimane prohveti veresugulane, seega õigusega tema järglane. Edaspidi hakati seda vähemust nimetama šiitideks, mis otsetõlkes araabia keelest tähendab „prohveti järglased”. Vaidluses jäi peale Abu Bakr, kes sai kaliifi ehk kõrgeima valitseja tiitli. Koos temaga tulid võimule tema toetajad sunniidid, kuid võimuvõitlus jätkus ja sai islami lõhenemise algseks põhjuseks. Vastasseis kahe haru vahel süvenes järgnevatel aastatel veelgi ning tipnes 661. aastal Ali ibn Abi Talibi tapmisega. Tema pojad Hassan ja Hussein said surma sunniidi sõdalase käe läbi 680. aastal Kerbela linna juures. Hussein kui Ali võimaliku järeltulija tapmine suurendas vastuolusid šiitide ja sunniitide vahel äärmuseni. Šiiidid peavad seda siiani ajaloolise mõõtmega tragöödiaks. Need mõrvid lõhkusid islami kogukonna lõplikult kaheks vaenulikuks leeriks ning olid süütenööriks aastasadade pikkuse eriti julma ja verise kodusõja alustamisele. Nii vallutasid sunniidid-vahhabiidid XVIII sajandil Iraagis asuva šiitide püha linna

Karbala ja korraldasid selle elanike verised tapatalgud. Seda kuritegu ei ole šiiidid seniajani unustanud. Lõputu kodusõja tänapäevase näitena võib tuua sündmused šiiitlikus Iraanis asuvas, peamiselt sunniitidega asustatud naftarikkas Khuzestani provintsis. Pikka aega kannatas selle elanikkond riigi šiiitliku ametkonna ahistamist, mis ajendas 1980. aastal Iraagi sunniidist valitsejat Saddam Hussein alustama verist sõda Iraaniga selle ala vallutamiseks ja ühendamiseks Iraagiga. Loomulikult pidas Iraagi diktaator omakasupüüdliselt silmas ka provintsis asuvate naftamaardlate hõivamist. Kaheksa aastat kestnud sõda purustas täielikult provintsi majanduse ning nõudis enam kui miljoni iraklase ja iraanlase elu. Sajandite jooksul süvenenud vastuolud ja arveteklaarimised islami kahe haru vahel on muutunud lepitamatuks vaenuks, millega on haaratud islamimaailm ka tänapäeval.

Sunniidid tõlgendavad koraani ja järgivad sunnat sõna-sõnalt, mis reaalses elus omandab tihti äärmuslikud vormid.

Sunniitluse ja šiiitluse esindajad.

Sunniitlus, mis hõlmab ligi 80 protsenti maailma moslemitest, kujunes domineerivaks ja konservatiivsemaks islami haruks. Selle esindajad juhivad peale koraani veel sunnast, mis kujutab endast prohvet Muhamedi loodud ranget käitumisjuhiste ning muude reeglite ja tavade kogumikku. Paljud sunniidid tõlgendavad koraani ja järgivad sunnat sõna-sõnalt, mis praktikas omandab tihti äärmuslikud vormid. Näiteks Afganistani talibitele on ülitähtis isegi habeme suurus ja kuju. Paljudes sunniitlikes araabia riikides

loetakse naisi teisejärgulisteks inimesteks, nad on sunnitud kandma pearätte, burkasid ja varjama oma nägu. Sunniitide igapäevaelu peaaegu iga detail on määratletud sunna reeglistikuga.

Kuigi sunniidid olid aastasadu jätkuvalt võimu juures ja šiiidid jäid vastaspoole varju, järgisid viimased kangekaelselt omi kombeid ja traditsioone. Islami tõelisteks juhtideks tunnistasid šiiidid ainult nende endi valitud imaame, kellest esimesed kaksteist olid Ali ibn Abi Talibi otsesed järglased. Šiiidid olid ja on siiani seisukohal, et islami kõrgemaks juhiks ehk imaamiks võivad olla ainult prohvet Muhamedi sugulased ja otsesed järeltulijad. Erinevalt sunniitidest tõlgendavad šiiidid prohveti sõnu, tegusid ja õpetust oluliselt vabamalt, otse öeldes ilmalikumalt. See on jätkuvalt suurte pingete allikaks kahe islami haru esindajate vahel. Suur osa sunniitidest on veendunud, et šiiidid ei ole õiged moslemid, vaid islami usu kompromiteerijad. Nende seas on siiani levinud uskumus „tapa šiiit, siis saad paradiisi”. Ligi 1,6 miljardist islamiusulisest moodustavad šiiidid vaid veidi enam kui 10 protsenti. Kuid vaatamata oma suhtelisele väikesearvulisusele kujutavad nad maailmas arvestatavat poliitilist jõudu. Nii moodustavad šiiidid Iraanis 98, Bahreinis 75, Iraagis 54, Liibanonis 30, Araabia Ühendemiraatides 27, Kuveidis 25, Kataris 20 ja Saudi Araabias 10 protsenti elanikkonnast. Šiiitluse kantsiks on tänapäeval Iraan. Selle vaimulikud juhid taotleavad endale juhtivat rolli islamimaailmas ja peavad oma kohustuseks kaitsta kõiki maailma šiiite, süüdistades nii kristlasi kui ka sunniite nende ahistamises.

Sunniitlust esindavad peamiselt kakskümmend araabia riiki (välja arvatud Bahrein) eesotsas Saudi Araabiaga. Sunniitlikud on ka tänapäeval Süürias ja Iraagis tegutsevad suurearvulised radikaalsed grupeeringud, kaasa arvatud Islamiriigi (ISIS) nimel Iraagis ja Süürias sõdivad ligi 80 rahvusest võitlejad. Seega kohtadeks, kus sunniitide ja šiiitide

vastuolud määratlevad praegu suures osas Lähis-Ida nii välis- kui ka sisepoliitilisi pingeid, on Iraak ja Süüria. Ajalooliselt on pärast Iraagi riigi teket, kus enamiku elanikkonnast moodustavad šiiidid, juhtivatel kohtadel olnud vähemuse ehk sunniitide ringkondade esindajad. Alles pärast teist lahesõda ja sunniidist presidendid Saddam Hussein'i kukutamist 2003. aastal sai riigi etteotsa šiiitlik valitsus, kes nüüd omakorda on alustanud sunniitliku vähemuse diskrimineerimist, kutsudes riigis esile relvastatud vastuhakud ja radikaalsete islamiorganisatsioonide tekkimise. Sarnane, kuid võimu juures olevate jõudude osas vastupidine olukord on Iraagi naaberriigis Süürias.

SÜÜRIA KODUSÕDA. Süüria riiklikus ja poliitilises süsteemis toimib viitsütkuna ammune sügav usuline konflikt. Enamuse ehk ligi 80 protsenti selle riigi 22,6 miljonist elanikust moodustavad sunniidid, keda aga juba aastakümneid juhivad riiklikud struktuurid, kus kõige kõrgematel ametikohtadel valitsuses, jõustruktuurides ning eriteenistustes on valdavalt 20protsendilise vähemuse ehk šiiitide ja alaviitide esindajad. Seega kehtis nii Iraagis kui ka Süürias kord, mille puhul elanikkonna vähemus oli allutanud endale ja jätnud paljudest kodanikuõigustest ilma elanikkonna enamuse. See konflikt on mõlemas riigis, eriti aga Süürias, olnud rõhutatud enamuse püsiva rahulolematuse ja riigisiseste vapustuste põhjuseks, mis on valitsevate ringkondade karmide repressioonidega maha surutud. Viimaste tõttu on Süüria välja visatud isegi araabia riikide liigast. Käimasolevas kodusõjas on tema vastu meelestatud peaaegu kõik sunniitlikud araabia riigid, välja arvatud Bahrein.

Nüüdiaegse Süüria riigikorra loojaks oli alaviit Hafez al-Assad, praeguse presidendi Bashar Assadi isa. Vanema Assadi kõik võimuhaaramise ja -hoidmise jõupingutused olid 1963–1970. aastatel suunatud pan-arabismi ärahoidmisele Süürias.

See XX sajandi algul Araabia poolsaarel tekkinud kõikide araablaste ühendamise ideoloogia oli algselt suunatud vastuseisu tekitamiseks Osmani türklaste ja šiiitliku Iraaniga, kuid sellest sai Saudi Araabia eestvedamisel üsna pea üks tähtsamaid tegureid araabia rahvusriikide ja pan-araabia kogukonna loomisel sunniitluse kui islami „õige suuna” baasil. See eesmärk ei olnud aga Süüria ligi 2,5 miljonit alaviiti esindavale Hafez al-Assadile vastuvõetav.

Šiiidid tõlgendavad prohveti sõnu, tegusid ja õpetust vabamalt ning ilmalikumalt.

1966. aastal saatsid noored alaviitidest ohvitserid Hafez al-Assad (kes oli eelnevalt NSV Liidus läbinud hävituselennuki piloodi ja ilmselt ka teatud poliitilise väljaõppe) ja Salah Jadid pagulusse natsionalistliku pan-araabialiku partei BAATH loojad ja juhid Michel Aflaki (kristlane) ja Salah ad-Din al-Bitari (sunnit) ning võtsid riigi ja valitsuse sisuliselt oma kontrolli alla. Samal 1966. aastal jagunes BAATH partei Süüria ja Iraagi haruks. Mõlemad tegid väga tihedat koostööd Nõukogude Liidu kommunistliku parteiga. Süüriast ja Iraagist sõitsid Nõukogude Liidu kõrgkoolidesse õppima sajad tudengid ja sõjaväelased. Nõukogude luure värvas paljud neist õpiaastatel ning hiljem pöördusid nad tagasi kodumaale, kus tegid kiiret karjääri riigiametites ja sõjaväes. Nii olid 1980. aastal ligi pooltel Iraagi sõjaväe ohvitseridel sidemed NSV Liiduga: nad olid õppinud Nõukogude tsiviil- ja sõjalistes kõrgkoolides, osalenud õppustel ning oskasid kasutada Nõukogude sõjatehnikat. Mõlemas riigis oli eespool mainituga üsna sarnane olukord.

1970. aastal tegi Süüria kaitseministriks saanud Hafez al-Assad järjekordse riigipöörde, saades faktiliseks riigipeaks. Algas aastakümneid kestnud Assadite perekonna valitsemise ajastu. Teinud lõpu esialgu veel suhteliselt vabadele valimistele ja kolleegiaalsele otsuste vastuvõtmise süsteemile valitsevas BAATH parteis ning allutades endale riigi meedia, sai Hafez al-Assad 1971. aastal Süüria Vabariigi presidendiks. Varsti muutus tema võim autoritaarseks, kasvades järgnevatel aastatel jooksul üle isikukultuseks. Üsna pea kuulutas Assad välja loosungi „araabia sotsialismi ehitamine” ja sõlmis tihedad sidemed sotsialismi peamise kantsi NSV Liiduga.

Iraagis ja Süürias kehtis kord, kus elanikkonna vähemus oli allutanud endale enamuse.

ÜRO abil 1948. aastal loodud Iisraeli ümbritsevate araabia riikide üheks kinnisideeks oli Iisraeli riigi hävitamine. Selleks tehti mitmeid katseid. Nende järjekordset kallaletungi ennetavas kolmandas, nn Kuuepäeva sõjas 1967. aastal said Egiptus ja Süüria juutidelt raskelt lüüa. Iisrael vallutas Gaza sektori, Siinai poolsaare kuni Suessi kanalini, Golani kõrgendikud Süüria suunal ning idas Jordani jõe Läänekalda. Araablaste katastroofilise olukorra päästis NSV Liit, kes 10. juunil 1967 katkestas diplomaatilised suhted juudiriigiga ning teatas, et kui Iisrael ei lõpeta sõjategevust, siis NSV Liit „ei peatu sõjaliste meetmete rakendamises tema vastu”. Iisrael oli sunnitud pealetungi lõpetama. Araablastest agressorite väed jäid lõpuni purustamata ning valitsejad Kairos ja Bagdadis alustasid uue Iisraeli hävitamise plaani sepsitsemist.

Koalitsiooni sõlminud ja ühise sõjaplaani koostanud Egiptuse ja Süüria vägede ootamatu kallaletungiga Iisraelile 6. oktoobril 1973 algas järjekordne, nn Yom Kippuri sõda. Egiptuse ja Süüria eesmärk selles oli purustada Iisraeli väed ja vallutada tagasi eelnenud sõdades kaotatud territooriumid. Sõda algas koalitsioonivägedele edukalt, võimaldades neil mitmel suunal kiiluda sügavale vastase territooriumile ja seada ohtu mitmed Iisraeli strateegiliselt tähtsad keskused. Egiptuse väed ületasid kolme päevaga Suessi kanali, kindlustasid end Siinail ning pärast viivitust jätkasid pealetungi Iisraelile. Süüria armee, kooskõlas sõjaplaani ja liitlasväe juhatusena, suunas oma pealetungi Golani kõrgendikele ning sarnaselt Egiptusega saavutati esimestel päevadel seal edu Iisraeli vähemuses olevate vägede vastu. Kuid araablaste esialgne edu lõppes kiiresti. Ehkki rünnak tabas Iisraeli ootamatult, haarasid juudid üsna pea initsiatiivi ning purustasid mõne päevaga riiki tunginud araabia riikide väed. Viimaste kaotused olid hiigelsuured. 24. oktoobriks 1973 oli Iisraeli sõjavägi piiranud ümber Siinai poolsaarel Egiptuse 3. armee. Iisraeli soomusüksused olid 40 kilomeetri kaugusel Damaskusest ning 101 kilomeetri kaugusel Kairost, tema lennuvägi peremehetses õhus täielikult. Katastroofiline olukord Süüria rindel, kus Iisraeli pealetungivad tankiüksused ohustasid juba vahetult riigi pealinna, sundis president Hafez al-Assadi paluma kiiret erakorralist abi Moskvalt, mille ta ka sai. Alates sõjategevuse kolmandast päevast hakkas NSV Liidust suurel hulgal saabuma Süüriasse uus relvastus, tehnika, varustus ja sõjalised nõunikud. Sõda alustanud araabia agressorriikide toetamine pingetas oluliselt USA ja Nõukogude Liidu suhteid. ÜRO vahendusel ja suurriikide survele kehtestati 25. oktoobril 1973 sõja lõpetamiseks vaherahu. Ameeriklaste jaoks oli sõda äratuskellaks. Pärast seda hakkas Washington oluliselt rohkem tegelema Lähis-Ida rahu küsimusega.

Pikaajaline läbirääkimiste protsess lõppes nn Camp Davidi rahulepingu sõlmimisega. Nõukogude Liidust aastatel 1971–1994 Süüriasse jõudnud relvastustarnete kogumaksumus moodustas 13 miljardit dollarit. Siin peab märkima, et Venemaa ainuvalitseja Vladimir Putin kustutas suuremeelselt 2005. aastal Süüria võla 10 miljardi dollari ulatuses.

Moskva panus Süürias. Hafez al-Assadi palvel, kes paaniliselt kartis Iisraeli ja USA kallaletungi, suurendas NSV Liit aastatel 1973–1983 järjekindlalt oma sõjalist kontingenti Süürias, saates sinna Nõukogude armee regulaarüksused üldarvuga 8000 meest. Oktoobris 1980 sõlmiti NSV Liidu ja Süüria vahel leping, mille üks punkt teatas: „Kui kolmas pool (silmas peeti Iisraeli – A. L.) sooritab agressiooni Süüria territooriumile, siis Nõukogude Liit sekkub sündmusesse”. Vastutasuna sai Moskva Süüria presidendilt loa ehitada Vahemere-äärses linnas Tartusis mereväebaasi Nõukogude Musta mere laevastiku 5. Vahemere eskaadri jaoks, mida Venemaa kasutab siiani. Nõukogude impeeriumi õhujõudude raskepommitajate tarvis ehitati Latakia piirkonda sõjalennuväli. Riiki hakkasid massiliselt sisse voolama Nõukogude sõjatehnika, relvad, autod, lennukid, raketid. Alates 1975. aastast ei langenud selle osakaal Süüria relvajõududes kordagi alla 75 protsendi. Süüriast sai Nõukogude Liidule kõige lojaalsem riik Lähis-Idas.

Kuna alaviitlus kui islami, kristluse ja eelislamiperioodi usundite segu ei olnud maailmas islami osana tunnustatud, suunas Hafez al-Assad suured jõupingutused alaviitide kui moslemite tunnustamisele ja seega ka tema enda kui presidendi legaliseerimisele. Nimelt võis riigi põhiseaduse kohaselt Süüria presidendiks olla ainult moslem. Need jõupingutused kandsid lõpuks vilja. Assadil õnnestus 1973. aastal Iraagi islami usujuhtide imaam Musa as-Sadri ja ajatolla Hakimi abil saavutada ametlik

tunnustus, et alaviidid on šiiitluse üks haru. Sellega kindlustas Hafez al-Assad veelgi enam oma positsiooni ja õigust olla Süüria president. Eriti lähedased suhted tekkisid Assadite perekonnal aga pärast 1979. aasta Iraani islamirevolutsiooni selle šiiitluse kantsi uute valitsejate ja vaimulikonnaga. Kindlustades oma võimu riigis, andis Süüria president alaviitide kätte kontrolli sõjaväe ja kõikide jõustruktuuride, sh eriteenistuste üle. Tekkis olukord, kus riigi struktuuri kõige kõrgemal tasemel valitsesid Hafez al-Assadi lähimad sugulased. Tema nooremale vennale Rifaat al-Assadile olid usaldatud eriteenistused, noorimale pojale Maher al-Assadile relvajõudude eliit ehk kaardiväe üksused.

Moskva sai Süüria presidendilt loa ehitada Vahemere äärde mereväebaas, mida Venemaa kasutab siiani.

Sellest ringist väljaspool, n-ö astme võrra madalamal, teostasid võimu presidendi kaugemad sugulased ja neist veel allpool inimesed Assadite kodukülast Kardashias ning lõpuks külades ja omavalitsustes lihtsad alaviidid. Selline olukord ei saanud pikalt kesta ilma võimust eemale tõugatud sunniitidest kodanikkonna protestideta. Nende väiksemad vastuhakud algasid juba möödunud sajandi 70ndate keskel. Esimene suur ülestõus aga sai alguse 1980. aastal. Sunniitide aktivistid, eelkõige Moslemivennaskond, tunnetasid teistest varem ohtu Iraani šiiitliku revolutsioonilaine levikust Süüriasse ja sellega tõenäoliselt kaasnevat sunniitide veel suuremat rõhumist ning kodanikuõiguste piiramist. Moslemivennaskonna väljaastumiste keskuseks said linnad Aleppo, Idlib

ja Hama. Valitsusvägede eliitüksused presidendi venna Rifaat al-Assadi juhtimisel surusid need julmalt maha. Piirates 1982. aasta veebruaris Hama linna, lasi Rifaat al-Assad tsviivelanike vastu käiku erivägede „surmaeskadronid” ning lennuväe ja raskesuurtükid. Linn purustati täielikult, surma sai ligi 40 000 inimest. Protestijad said lüüa. Hafez al-Assadi teeneid sunniitide ülestõusu mahasurumisel hindasid kõrgelt Teheran ja Iraani usujuht ajatolla Homeini. Süüria ja Iraani koostöö šiiitluse tugevdamises ja laiendamises ning võitluses Iisraeliga sai sisse uue hoo. Kahe riigi eriteenistuste ühiste jõupingutustega loodi 1982. aastal Liibanoni territooriumil nii sunniitide kui ka Iisraeli vastu suunatud šiiitide terroristlik organisatsioon Hezbollah. Just viimane osutab nüüd Süüria kodusõjas Damaskuse võimudele kõige tõhusamat abi võitluses ülestõusnutega.

Oma viimase liitlase kaotamist Lähis-Idas ei pidanud maailma valitsemisest unistav president Putin võimalikuks.

Süüria vägede poolt okupeeritud Liibanonis kontrollis aastatel 1975–2005 nende kõrgem sõjaväeline juhtkond kõiki regiooni suuremaid narkokaubanduse keskusi, saades muinasjutulisi kasumeid, mida loomulikult jagati ka presidendi perekonnaga. Sunniitide seas liikusid üha enam jutud Assadite seletamatust rikkusest. Protestimeeleolud hakkasid levima ka vana ja haige Hafez al-Assadi lähimas ringkonnas. Tekkisid opositsioonilised arutelud Assadite „dünastilise järjepidavuse” lubamatusest. Selle „perekonda” ohustava probleemi lahendas

Assad-seenior üsna otsustavalt ja kiiresti. Usaldamata oma teisi lähisugulasi, kutsus president 1994. aastal Londonist tagasi seal arstiametit pidava vanema poja, 29-aastase Bashar Assadi, kellest pidi isa otsuse kohaselt saama Süüria tulevane valitseja. Noormees sai kohe kapteni aukraadi ja ametikoha elitaarses Vabariigi kaardiväe diviisis. Bashari sõjaline haridustee jätkus juhtimiskursuse läbimisega Homsis paiknevas sõjaväeakadeemias ning 1998. aastal määrati ta juba koloneli auastmes Liibanonis asuvate Süüria vägede peakuraatoriks. 2000. aastal suri südamepuudulikkuse tõttu perekonnapea Hafez al-Assad. Kiiresti ja alternatiivita toimunud valimiste tulemusena sai uueks presidendiks seitsmeaastase valitsemisajaga Bashar al-Assad. Riigi julgeolekusteemist tõusis nüüd esinumbriks uue presidendi vend Maher al-Assad, kes kindrali auastmes asus juhtima Vabariigi kaardiväge ja eliitaarset Neljandat soomusdiviisi. Okupeeritud Liibanonis sundis Bashar üsna pea valima presidendiks oma protežee – Émile Lahoudi. Liibanon muutus Assadite perekonna rikastumise peamiseks allikaks. 2007. aastal „valiti” Bashar al-Assad sõjaväe toetusel 97,6 protsendi poolthällega teist korda seitsmeks aastaks Süüria presidendiks.

2011. aasta kevadsuvel algas ka Süürias arabia kevad. Pinged ühiskonnas valitseva kliki ja elanikkonna vahel tõusid kriitilise jooneni. Algasid elanike, eelkõige sunniitide rahumeelsed demonstratsioonid diktatuuri vastu. Need surus president oma sugulaste abiga veriselt maha. Puhkes kodusõda Bashar al-Assadi juhitud valitsusvägede, sunniitide relvaformeeringute ja nn presidendile mõõduka opositsiooni erinevate grupeeringute vahel. Bashar al-Assad ja tema lähikondlased demonstreerisid selles valmisolekut hoida lõpuni võimu oma käes. Võitluses ülestõusnutega kasutasid valitsusväed kõiki nende käsutuses olevaid vahendeid. Käiku läksid lennu- ja maavägi, eriüksused, suurtükid ja keemiarelvad. Nelja ja poole aastaga hukkus

Süürias valitsusvägede käe läbi enam kui 250 000 elanikku. Süüriat väisanud ÜRO komisjonid kirjeldasid riigi juhtkonna tegusid terminitega „sõjakuriteod” ja „inimkonnavastased kuriteod”. Bashar al-Assadi hakati kutsuma Lihunikuks. Ta muutus lääneriikidele vastuvõetamatuks. Ennesõjaaegsest 22,6 miljonist elanikust on nüüdseks riiki jäänud vaid 16 miljonit, ligi viis miljonit on riigisisised põgenikud. Otsustanud Venemaa toetusel ametis jätkata ja väljakutsena mässavale elanikkonnale lasi Bashar al-Assad end 2014. aastal „valida” kolmandaks valitsemisajaks. „Valimised” toimusid valitsusvägede poolt kontrollitaval territooriumil, mis moodustab Süüria riigi territooriumist (pindalaga 185 180 ruutkilomeetrit) vaid 18 protsenti. Moskva ja Teheran tunnustasid viivitamata nende tulemust ja äsja valitud presidendi legitiimsust.

Alates möödunud aasta kevadest jälgis Moskva üha suureneva murega oma ainsa Vahemere regioonis paikneva liitlase kodusõja käiku. Suveks oli selge, et pärast Islamiriigi sekkumist ja suuri vallutusi Süürias on valitsusvägede olukord järsult halvenenud. Sõjategevus möödunud aasta suvel näitas, et vaatamata Moskva antud järjest suuremale igakülgsel materaalsele abile ja kiiresti kasvavale vene sõjaliste nõustajate kontingendile, ei suuda suuri kaotusi kandnud, nõrgestatud ja madala võitlustahtega, peamiselt alaviitide ja sunniitidega mehitatud valitsusväed muuta olukorda riigis Assadile ja Moskvale vajalikus suunas. Kremli tuldi järeldusele, et sõjaline sekkumine on hädavajalik, kuna Süüria presidendi tool kõigub. Oma viimase liitlase ja sõjaliste tugipunktide kaotamist Lähis-Idas ei pidanud maailma valitsemisest unistav president Putin aga võimalikuks. Venemaa majanduse kehva seisukorra, rahvusvaheliste sanktsioonide ja sõjaga Ukrainas jännis oleva Putini käsul viidi 2015. aasta septembris Süüriasse lennukite grupp, mis hiljem nimetati ümber lennukite segabrigaadiks ja paigutati alaviitidest elanikkonnaga

Latakiasse, venelaste poolt eelnevalt korda tehtud Hmeymimi lennukite baasi. Vene kindralstaabi teatel oli sisseviidava väeüksuse koosseisus esialgu 1700 sõjaväelast, 12 ründelennukit Su-25SM; 12 rindepommitajat SU-24M; kuus uut pommitajat Su-34; neli hävitajat Su-30SM ja 15 Mi-8 ning Mi-24 tüüpi helikopterit. Hmeymimi lennukite baasi ja Tartusis asuva mereväebaasi kaitseks saadeti Süüriasse kaks pataljoni taktikaliseid grappe. Üks neist, seitsme tanki T-90, 15 suurtüki ja 35 soomukiga relvastatud üksus oli pärit Rostovi oblastis Novorossiiskis paiknevast 7. dessantrüندیdiviisist, teine taktikaline grupp tuli Sevastopolis asuvast Musta mere laevastiku 810. merejalaväe brigaadist. Lennu- ja mereväe baaside õhukaitse pidid tagama õhutorjehüüksused, mille relvastuses olid lähimaa õhutorjekompleksid Pantsir, Osa-AKM, Kub-M2 ning kesk- ja pikamaa kompleksid S-200 ja S-300.

Suur küsimus, mida teha terroristliku Islamiriigiga, on endiselt õhus.

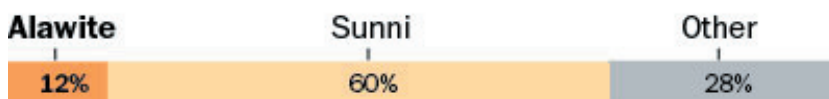
Õhukaitseüsteemi olid kaasatud ka Süüria ranniku lähedal asuvate Vene sõjalaevade õhutorjevahendid. Pärast Türgi õhuruumi rikkunud Vene pommitaja Su-24M alla tulistamist lennukite baasi õhutorjete tugedati veelgi, lisades olemasolevatele vahenditele pikamaa õhutorjekompleksi S-400 Triumf ja neli uusimat hävitajat Su-35S. Väegrupi koosseisu liilitati ka Süüria ranniku lähistel asuv, 4-6 sõjalaevast koosnev Venemaa sõjalaevastiku nn Vahemere eskaader ning kaugluure, ründelennukite sihitamise ja diversiooniaktide läbiviimise ülesandeid täitvad Vene kindralstaabi luurepeavalitsuse alluvuses olevate erivägede (Spetsnazi) allüksused, samuti elektronvõitluse vahendid. Uut väegruppi

Süürias hakkas juhtima Venemaa relvajõudude kesksõjaväeringkonna juhataja esimene asetäitja kindralpolkovnik Aleksandr Dvornikov. Järgnevate kuude jooksul suurenes vene personal Süürias pidevalt lennuväe personali, sõjaliste nõuandjate ja väikeste Spetsnazi, tankiüksuste ning suurtükiväe allüksuste arvel ning moodustas märtsis 2016 juba enam kui 4500 sõjaväelast. Õhuoperatsioonides osalevate sõjalennukite ning helikopterite arv aga kasvas seitsmekümneni. Lääneriikide ekspertide hinnangul osalesid

Venemaa õhuoperatsioonis Süürias kokku kuus raskepommitajat Tu-160, 14 Tu-22M3 ja 6 Tu-95MSM; rindepommitajad 12 Su-24M2 ja 8 uut, 20. märtsil 2014 Vene õhujõudude relvastusse võetud pommitajat Su-34; 12 ründelennukit Su-25SM; hävitajatest 4 Su-30SM ja neli uut Su-35S. Peale nende olid operatsiooni kaasatud kaks luurelennukit – Il-20M1 ja Tu-214R. Selleks, et demonstreerida maailmale Vene lennuväe võimsust ja lendurite professionaalsust, komplekteeriti Süüriasse saadetavate lahingulennukite

Ethno-religious groups in Syria (population 22 million)

Süüria rahvuslik-usulised grupid (kogurahvastik 22 miljonit): alaviidid (12%), sunniidid (60%), ülejäänud, peamiselt kurdid (28%). Praegune president Assad on alaviit ning tema perekond pärineb Qardaha linnast. Riigi kaguosa on väga hõredalt asustatud.

Allikas: Josh Coheni blogi, <http://war-in-middle-east.blogspot.com/ee/>

ja helikopterite meeskonnad õhujõudude kõige kogenumate lenduritega, kes korjati selleks missiooniks kokku üle kogu maa. Näiteks türklaste poolt alla tulistatud pommitaja Su-24M hukkunud komandör oli 45aastane katselendur alampolkovnik (kolonelleitnant) Oleg Peškov Lipetskis asuvast 4. riiklikust lennuväe katsekeskusest. Mehe arvel oli 1750 lennutundi viiel erineval lahingulennukil. Vene õhujõudude üheks eesmärgiks Süürias oli ka uute sõjalennukite, helikopterite ning UAV-de testimine lahinguolukorras.

Vene laevastik koondas esialgu Süüria ranniku lähedale eskaadri, milles olid: lipulaevaks Sevastopoolist saabunud raketiristleja Moskva (selle vahetas detsembris 2015 välja raketiristleja Varjag), fregatt, kolm korveti, luurelaev, suur dessantlaev, diiselallveelaev ja mitu transportalust. Edaspidi vahetusid nad rotatsiooni korras.

Mis puudutab valitsusvägesid, siis Süüria juhtkond teatas sügisel 2015, et nende koosseisus on kokku 150 000 inimest. Rahvusvaheliste ekspertide arvates oli aga nende reaalne suurus 1,52 korda väiksem, kusjuures üksused olid mehitatud peamiselt alaviitidega. President Assadi vägesid toetas 15 000 Iraani Islami Revolutsiooni Valvurite Korpuse sõdalast ning ligi 5000 võitlejat Liibanonis asuvast šiitlikust terroristlikust organisatsioonist Hezbollah.

Vene lennuväe esimene õhurünnak, mis oli suunatud president Bashar al-Assadile mõõduka opositsiooni külade vastu, toimus 30. septembril 2015. Vene kindralstaabi ametliku info kohasel seisnes lennuväeüksuse peaülesanne Süüria valitsusvägede operatsioonide toetamises õhust ning Islamiriigi ehk ISISe sõjaliste objektide hävitamises, kuid oma üllatuseks avastasid lääneriigid peagi, et venelased pommitavad mitte Islamiriigi ja sellega ühinenud Al-Qaeda tagapõhjaga rühmituse Jabhat an-Nusra objekte ja võitlejaid, vaid Assadi režiimilt rängalt kannatada saanud, nüüd tema vastu seisva mõõduka opositsiooni, sh

Süüria türklaste (türkmeenide) külased ja objekte. Juba oktoobris 2015 teatas USA riigidepartemangu esindaja John Kirby BBC-le antud intervjuus, et vaid vähem kui kümme protsenti kõikidest Vene lennuväe õhulöökidest olid suunatud Islamiriigi ja Al-Qaeda sõjandite vastu. Suurem osa ehk enam kui 90 protsenti neist toimusid aga Süüria valitsusele opositsiooniliste gruppide vastu, kes tahavad riigile paremat tulevikku ega soovi, et verine diktaator Assad ja tema režiim jääksid võimule. USA süüdistusele reageeris kiiresti Vene välisminister Sergei Lavrov, kes mõni päev hiljem, manades näole lihtsameelse ilme, avaldas televisioonis silmakirjalikult imestust lääneriikide süüdistuste üle ja teatas, et Süürias pole mingit mõõdukat opositsiooni Bashar al-Assadi valitsusele. Kõik valitsusvastased grupeeringud on tema sõnul ühinenud Islamiriigiga, seega on nad kõik terroristid ja Vene lennukitel on seaduslik õigus neid pommitada.

Näib, et Moskva kasutas Süüriat katsepoliigoonina uue relvastuse testimiseks.

Avades Süürias uue, nüüd juba tema valitsemisaja neljanda sõjatandri, arvestas Putin, et sellega ta päästab oma ustava ja ainsa Lähis-Ida liitlase president Assadi režiimi, säilitab Vene sõjaväebaasid ja sellega Venemaa juuresoleku strateegiliselt tähtsas Vahemere regioonis, suunab maailma tähelepanu eemale Moskva poolt külmutatud sõjast Ida-Ukrainas ja annekteeritud Krimmist, saab mõjukaks Lähis-Idas tegutseva Lääne koalitsiooni partneriks ning suureks tegijaks võitluses Islamiriigiga. See omakorda võimaldab isolatsiooni sattunud Venemaal sellest välja tulla ja taasühineda rahvusvahelise

kogukonnaga, tugevdada oma kohalolekut ja mõju Lähis-Idas ning üsna pea esitada lääneriikidele nõuded rahvusvaheliste sanktsioonide lõpetamise kohta. Mitmed rahvusvahelised julgeoleku eksperdid kahtlustavad omakorda, et Kremlil olid Vene lennuväe poolt Süüria linnade ja külade valimatul ründamisel ning kobarpommide kasutamisel varjatud eesmärgid. Nimelt sooviti sundida riigi elanikud põgenema kodudest ning otsima ohutumat varjupaika, seega vallandada sõjapõgenike massiline illegaalne immigratsioon Euroopasse ning destabiliseerida sel viisil oluliselt Moskva tähtsate opositsiooniliste ja vaenlaste – Euroopa Liidu riikide – heaolu ja julgeoleku olukorda, nõrgendada nende ühtsust ning tekitada Euroopa rahvaste vahel pingeid ja vastulolusid. Keeldudes Vene maaväe üksuste saatmisest Süüriasse ning koondades oma sõjalennukite tegevuse peamiselt Assadile opositsiooniliste riigisiseste grupeeringute vastu, lootis Putin väga, et lääs eesotsas USAga võtab Islamiriigi hävitamise raske ülesande enda peale. Kremli optimistlike arvestuste järgi oleks see tõmmanud islamistidega võitlevate riikide tähelepanu ära Venemaalt ning sidunud nende relvajõud lahingutega Süürias ja Iraagis. Lääneriikide tähelepanu ja sõjalised vahendid oleks koondatud Lähis-Idale, mis võimaldanuks aga Venemaal jätkuvalt omatahtsi talitada postsovetlikus ruumis. Putin tegi ka siin ilmselt valearvestuse. Ameerika Ühendriikide president Barack Obama pidas möödunud aasta detsembri algul kõne Ameerika rahvale, milles teatas, et tema valitsemise ajal ei osale USA relvajõud enam üheski suuremas sõjas. Hiigelriik ja tema sõjavägi on tema sõnul väsinud 1991. aastal alanud lõpututest sõjakäikudest ja missioonidest. Ilma USA toetuseta aga pole sõjaliselt impotentne Lääne-Euroopa ja ka Islamiriigi-vastane araabia maade koalitsioon valmis nii suureks operatsiooniks, mis oleks võimeline hävitama Islamiriigi. Suur küsimus, mida teha terroristliku Islamiriigiga, on

endiselt õhus. Putin vajas järjekordset sõda ka selleks, et süveneva majanduskriisi tingimustes suunata Venemaa elanike tähelepanu riigisisestelt probleemidelt eemale, uuele võidukale sõjale ja lääneriikidest välisvaenlastele.

Kõige tähtsamaks oma õhuoperatsiooni läbiviimisel pidas Moskva suurte kaotuste tekitamist Süüria opositsioonile eesmärgiga tagada valitsusvägede edu pealetungilahingutes, võimalike president Assadi võimule riigis konkurentsi pakkuvate opositsiooni pretendentide likvideerimist ning diktaatori vastasjõudude maksimaalset nõrgendamist tulevasteks võimalikeks läbirääkimisteks. Vene kaitseministeeriumi info kohaselt sooritasid Vene lennukid esimese kuu jooksul, ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. novembrini 2015 kokku 1631 lahingulendu, rünnates 2084 erinevat terroristide objekti. Hävitati 52 terroristide treeninglaagrit; 40 töökoda ja tehast; 151 laskemoona ladu; 1550 kaitserajatist ja kindlustatud punkti, välilaagrit ja erinevat baasi. Moskva teatel võimaldasid Vene lennuväe õhulöögid Süüria armeel alustada pealetungioperatsioone Latakias Damaskuse provintsis Aleppole, Idlibile ja Homsile, sundides taanduma terroristid, kelle hulka arvati nii islamivõitlejad kui ka Assadile opositsioonilised grupeeringud. Vene kindralstaap kinnitas ka, et Süüria vägedel õnnestus selle ajavahemiku jooksul vabastada enam kui 50 suurt asustatud punkti ja ligi 350 ruutkilomeetrit territooriumi. See olevat võimaldanud paos olnud Süüria elanikel hakata koju tagasi pöörduma.

Näib, et Moskva kasutas Süüriat ka omamoodi katsepolügoonina oma uue relvastuse testimiseks. Nii lasid venelased president Vladimir Putini sünnipäeval 8. oktoobril 2015 Kaspia flotillil neljalt sõjalaevaalt välja 26 uut tiibraketti Kalibr, mis Vene kindralstaabi väitel pärast 1500-kilomeetrist lendu üle Iraani ja Iraagi territooriumi tabasid ühtteist Islamiriigi objekti Latakias ja Raqqahi provintsis.

Süüria maaväe üksustes omakorda testiti vene instruktorite kaasabil uusi raadio-elektroonvõitluse vahendeid, raketisüsteeme, laskemoona ja Vene maaväe kõige moodsamaid tanke T-90, mis olid mehitatud vene meeskondadega. Õhuoperatsioonidesse kaasati Vene uusimad sõjalennukid – pommitajad Su-34 ja hävitajad Su-35S, õhukaitsesse uus pikamaa õhutõrje raketisüsteem S-400.

Alustades uut sõjakäiku riskis Venemaa ainuvalitseja üsna suurelt. President Putini avalduse kohaselt pidi õhuoperatsioon Süürias olema lühiajaline ja kestma vaid 3-4 kuud. Kuid Süüria väed, kelle toetamist õhust Vene lennukid pidas ja peab oma peaülesandeks, ei olnud ega ole kuigivõrd edenenu pealetungilahingutes. Võitlusvõimelised reservid puuduvad, kuna elanikkonnast suurima osa moodustavaid sunniite pole president Assad julgenud mobiliseerida, kaheldes sügavalt ja õigusega nende lojaalsuses. Vene kaitseministri Sergei Šoigu teatel on Süürias ligi 60 000 ISISe võitlejat. Arvutused näitavad, et nende alistamine nõuab aga vähemalt 60 000 – 80 000 mehelist hästi väljaõpetatud ja varustatud sõjaväge, suurt hulka lahingutehnikat ning tõhusat õhutoetust, mida Süüria õhujõud pole võimelised andma.

Vene lendurid tundsid end Süüria õhuruumis üpris vabalt, pidades enesest mõistetavaks õigust rikkuda selle naaberriikide piiri ja korduvalt loata siseneda Türgi õhuruumi, mis tekitas Türgi valitsuse terava protesti. Esimene intsident Vene lennukiga, mis ületas Türgi piiri, juhtus juba 3. oktoobril 2015. Moskva tunnistas seda, seletades intsidenti halbade ilmastikuoludega. Kuid õhupiiri rikkumised jätkusid. Vene infoagentuuri TASS teatel sõlmisid Ühendriikide ja Venemaa kaitseministeeriumid 20. oktoobril 2015 memorandumid sõjalennukite ja mehitamata lennuaparaatide ohutuse tagamiseks ja intsidentide ärahoidmiseks, mis aga ei laienenud Türgile. Pärast kolmekordset riigipiiri rikkumist ja pidevat Latakia põhjaosas elavate

türkmeenide külade pommitamist lasi Türgi hävitaja F-16 24. novembril 2015 alla järjekordselt nende õhuruumi sattunud Vene pommitaja Su-24M, mis tekitas sügava kriisi Venemaa Föderatsiooni ja Türgi vahel. Vihased türkmeenid lasid neid äsja pommitanud ja nüüd langevarjul laskuva piloodi, alampolkovnik Peškovi maha ning hävitasid tankitõrjeraketiga lendureid otsima tulnud Vene helikopteri Mi-8, milles hukkus üks merejalaväelane. Türgist sai üleöö Moskva suur vaenlane, kelle vastu organiseeriti kõrvulukustav laimu- ja propagandakampaania ning kehtestati majanduslikud sanktsioonid. Vene sõjalennukid ründasid peamiselt Aleppo, Latakia, Idlibi, Deir ez-Zor, Hama, Haseke, Homs ja Raqqahi provintse. Tähelepanuväärne on, et kolmes esimeses neist polnud ISISe võitlejaid tildse. Vene meedia reklaamitud õhujõudude nn täppisloogid Islamiriigi objektidele ülejäänud provintsid tekitasid aga sügavat kahtlust nende efektiivsuses. Vene kindralstaap teatas järjekindlalt, et õhurünnakutes kasutatakse täppisrelvi, kuid igapäevastes Vene televisioonis näidatavates videoklippides Süüria sõjast võis näha, et ründelendudeks õhku tõusvate ründelennukite tiibade all rippusid valdavalt möödunud sajandi kuuekümnendatel-seitsmekümnendatel aastatel relvastusse võetud pommid FAB-250, OFAB-250-270, FAB-500, KAB-250 jms. Vähesel arvul, peamiselt rahvusvahelisele meediale demonstreerimiseks, näitasid venelased ka uusimatel pommitajatel Su-34 olevaid juhitavaid õhk-maa tüüpi rakette X-25ML, X-29L, X-101 ja X-555.

Kartusest, et opositsioonirühmituste võitlejatel ja Islamiriigi relvaformeringutel võivad olla lähimaa õhutõrje raketikompleksid, tegutsesid Vene sõjalennukid kaotuste vältimiseks enamasti kõrgustel 5000 meetrit ja enam. Nendelt toimus ka pommitamine, mis tegi mittejuhitavate vabalt langevate lennukipommide hajumise väga suureks. Islamiriigi sõjaliste objektide asemel langesid need tihti

süürlaste elumajadele, viljaaitadele, haiglatele, koolidele ja teistele kummalistele „terroristide objektidele”. Kui lääneriikide koalitsiooni sõjalennukid ründasid ainult Islamiriigi objekte ja kasutasid selleks peamiselt juhitavaid pomme ja rakette, mis võimaldas vähendada inim- ja materiaalsed kaotused miinimumini, siis Vene lennuväe rünnakute täpsus oli enam kui küsitav. Venelastega võrreldes omab ISIsse vastu võitlev, USA juhitud koalitsiooni lennuüksus ka märksa efektiivsemat luuret ning lennukite sihitamise ja relvade juhtimise süsteeme. Pärast lääneriikide proteste ja teravat rahvusvahelist kriitikat alustasid venelased lõpuks õhurünnakuid ka islamivõitlejate vastu, kuid need moodustasid ikkagi Moskva ametlikult väljakuulutatud missiooni lõpetamise ajaks vaid kümme protsenti Vene lennukite poolt kogu operatsiooni ajal tehtud ligi 9000 õhurünnakust. Möödunud aasta viimastel kuudel kaasas Venemaa juhtkond õhuründe operatsioonidesse Süürias ka Venemaal asuvates õhujõudude baasides paiknevad raskepommitajad Tu-160, Tu-22M3 ja Tu-95.

Radikaalse Islamiriigi tekke põhjus oli kahe peamise islami haru omavaheline vaen.

14. märtsil 2016 teatas president Putin maailmale valjuhäälselt televisiooni kaudu, et Venemaa peab oma väekontingendi ülesanded Süürias edukalt täidetuks ja lõpetab õhuoperatsioonid ning toob seal asuva väegrupi tagasi kodumaale. Samal päeval avaldas aga Vene kaitseministeerium teate, et nii mereväebaas Tartusis kui ka Hmeymimi lennubaas jäävad määramata ajaks Vene relvajõudude kätte. Teadeteagentuur TASS selgitas omakorda, et riigi juhtkond langetas otsuse lõpetada

missioon kaks nädalat pärast relvarahu jõustumist Süürias, kui oli jõudnud seisukohale, et Vene lennuvägi Süürias pole enam vajalik. Juba järgmisel päeval algas Vene televisioonis oma baasidesse tagasi pöörduvate sõjalennukite ja lendurite pidulike vastuvõtude demonstreerimine, mis kestis küll vaid paar päeva. Põhjus sellest loobumiseks oli lihtne – Moskva välja reklaamitud väekontingendi Süüriast väljaviimine puudutas vaid osa seal asuvast personalist, lennumasinatest ja tehnikast. Vene meedia teatel lahkusid Süüriast kõik ründelennukid Su-25, moodsad pommitajad Su-34 ja väike osa Su-24 tüüpi pommitajatest. Lennubaasi Hmeymim jäid ning jätkavad õhuoperatsioone ka praeguse väljakuulutatud relvarahu ajal 12 pommitajat Su-24, neli Su-34SM ja neli uut hävituslennukit Su-35. Olulist täiendust sai aga helikopteritega Mi-8, Mi-24 ja Mi-35 varustatud lennuväeüksus, mis suurenes peaaegu poole võrra. Ilmselt lahinguolukorras testimise eesmärgil saabusid Süüriasse uued lahingukopterid Mi-28N ja Ka-52. Pealetungivate Süüria maaväe üksuste õhutoetuse peaülesanne on pandud nüüd Vene lahingukopteritele. Lennubaasi ja mereväebaasi õhukaitset tagavad endiselt kõik seal olevad õhutõrjevahendid ja Süüria ranniku läheduses paiknevad Vene sõjalaevad. Näib, et Vene ohvitseridel ja sõduritel tuleb veel kaua nautida Süüria kuuma päikest ja neelata kõrbetolmu.

President Vladimir Putin kui relvajõudude ülemjuhataja jäi oma sõjaväelaste tegutsemisega Süürias rahule. Venemaa Föderatsiooni kangelase kuldtähe sai kuus sõjaväelast, sh Vene väekontingendi ülem kindralpolkovnik Aleksandr Dvornikov, pommitaja Su-24M hukkunud piloot, alampolkovnik Oleg Peškov, märtsis 2016 Palmira piirkonnas toimunud lahingus tapetud Spetsnazi vanemleitnant, 25-aastane Aleksandr Prohhorenko, Vene kindralstaabi luurepeavalitsuse ohvitser polkovnik Vadim Baikulov, 929. lennuväe katsekeskuse katselendur polkovnik

Viktor Romanov, 6. õhu- ja õhukaitse armee 105. lennudiivi 47. segalennuväepolgu eskadrilli ülema asetäitja major Andrei Djatšenko.

Pärast president Putini vastuvõttu ja autasustamist teatas kindral Dvornikov oma intervjuus ajalehele Rossijskaja Gazeta, et Vene lennuvägi aitas tõhusalt kaasa Süüria valitsusvägede pealetungile, toetades neid õhust ning need on vabastanud 400 asustatud punkti. Tema sõnul langes tänu lennuväe tegevusele terroristlike grupeeringute võitlusvõime enam kui kaks korda, nad kaotasid initsiatiivi, vabastati ligi 10 000 ruutkilomeetrit vallutatud territooriumi; hävitati ligi 2000 Vene päritolu terroristi, sh 17 välikomandöri. Need preventiivsed meetmed terroristide suhtes aitasid tema arvates kaasa ka Venemaa ja tema kodanike julgeoleku suurendamisele. Ajakirjanike küsimusele, kas Vene sõjaväelased osalesid ka maismaa operatsioonis, vastas kindral Dvornikov diplomaatiliselt, et Vene sõjalised nõuandjad töötasid ja töötavad Süüria armee kõikidel tasanditel, sealhulgas taktikalisel. Need ohvitserid abistavad Süüria kolleege operatsioonide planeerimisel ja lahingutegevuse juhtimisel, aga ka Vene sõjatehnika tundmaõppimisel. Ta ei varjanud ka seda, et Süüria territooriumil tegutsevad Vene eriüksused, kes teostavad kaugluuret ja otsivad ründeobjekte Vene sõjalennukitele, sihitavad viimaseid õhurünnakute läbiviimisel sügaval vaenlase tagalas ning täitavad muid eriülesandeid.

Vene kindralstaap on tunnistanud ka lennuväe kaotusi. Nendeks on üks türklaste poolt alla tulistatud pommitaja Su-24M, uus lahingukopter Mi-28N ja üks Mi-8.

ISLAMIRIIK (ISIS) IRAAGIS JA SÜÜRIAS. Kahe peamise islami haru omavaheline vaen oli mõjuv põhjus radikaalse Islamiriigi tekkele. Selle äärmuslased kasutasid Iraagis ja hiljem Süürias ära šiiitlike valitsuste poolt allasurutud sunniitide meelega, osutasid neile toetust ja tänu

sellele võtsid sunniidid esialgu islamivõitlejaid vastu kui vabastajaid. Islamiriigi eelkäijaks oli 2006. aastal Iraagis rahvusvahelise terroristi Abu Musab al-Zarqawi juhitud Al-Qaeda allorganisatsiooni eestvedamisel üheteistkümne radikaalse sunniitliku islamiorganisatsiooni loodud Islamiriik Iraagis (ingl *Islamic State in Iraq*, lühend: ISI). Islamivõitlejatel õnnestus suuremate probleemideta vallutada nendega samausuliste sunniitidega asustatud Anbari provints. Selle vabastamiseks kasutasid Iraagi võimud mässajate vastu šiiitidest maakaitseväelasi, mis omakorda ei meeldinud kohalikele sunniitidele, sealhulgas nendele, kes varem olid lojaalsed Bagdadile. Viimased arvasid, et šiiidid tahavad võtta neilt ära nende maad.

Sunniidid võtsid esialgu islamivõitlejaid vastu kui vabastajaid.

Tähtsat rolli Islamiriigi loomisel ja edaspidisel juhtimisel mängisid kukutatud Iraagi diktaatori Saddam Husseini sõjaväe tööta jäänud ja riigis valitseva šiiitliku võimuga rahulolematud ohvitserid-sunniidid. 2011. aastal Süürias puhkenud kodusõda võimul olevate šiiitide-alaviitide ja sunniitliku elanikkonna vahel, millesse ISI võitlejad sekkusid iseseisva jõuna, toetades president Assadi valitsusvägedega võitlevaid sunniite, andis Islamiriigile hea võimaluse laiendada oma tegevust naaberriiki. Sõja laienemine Süüriasse tõi kaasa organisatsiooni Islamiriik Iraagis nimemuutuse. Alates 9. aprillist 2013 hakkas organisatsioon end nimetama „Islamiriik Iraagis ja Süürias” (ingl *Islamic State of Iraq and Syria*, lühend ISIS; teise versiooni kohaselt: *The Islamic State of Iraq and the Levant* ehk ISIL).

ISIS kujutab endast tunnustamata kvaasiriiklikku moodustist ja rahvusvahelist sunniitide islamistlikku terroristlikku

organisatsiooni, mis tegutseb peamiselt Süüria ida- ja Iraagi põhjaosa territooriumil. Tema kontrollitava maa-ala suuruseks hinnatakse 60 000 – 80 000 ruutkilomeetrit, millel elab ligi 8-miljoniline, peamiselt sunniitidest koosnev elanikkond. Islamiriik saavutas laiema tuntuse 2014. aasta suvel, kui tema võitlejad alustasid suurt pealetungi Iraagi põhja- ja läänepiirkondadele, samuti Süüria põhjaosas Kurdistanis. Iraagis õnnestus neil ühe kuu jooksul võtta oma kontrolli alla mitu linna, sh riigi suuruselt teine linn Mosul ja seejärel Saddam Husseini sünnilinn Tikrit. Mõni päev hiljem olid ISISe võitlejad juba Bagdadi lähistel. Oht Iraagi riigile sundis lääneriike sõjaliselt sekkuma. Sõjategevuse ülekandmine Süüriasse kutsus esile pinged ISISe ja Al-Qaeda vahel, kuna viimase juhtkond soovis, et ISIS pöörduks tagasi Iraaki, millest selle juhid keeldusid. Erimeelsused ISISe ja Al-Qaeda juhtkonna vahel tekkisid ka selles, et kui esimene tahtis luua oma riiki, siis teine oli sellele vastu, soovides keskenduda olemasolevate islami- ja teiste riikide islamiseerimisele ja ümberkujundamisele. Vaidluse tulemusena kuulutas Al-Qaeda oma esindajaks Süürias ISISe asemel organisatsiooni Jabhat al-Nusra. Konflikt kahe terroristliku organisatsiooni vahel süvenes. Aprillis 2014 kuulutas Al-Qaeda juhtkond, et ta loobub ISISe toetamisest, teatades, et ISIS ei ole Al-Qaeda liikumise osa. Nad ei hoiu mingeid sidemeid temaga ega vastuta tema tegude eest. Võitlus ISISe ja teiste temale opositsiooniliste grupeeringute vahel muutus Süüria kodusõja üheks osaks. Äge lahingutegevus hargnes ISISe ja Al-Qaeda ametliku esindaja Süürias, Jabhat al-Nusra vahel. Nende 2014. aasta esimestel kuudel alanud kokkupõrgete hinnaks oli 1800 kaotatud inimelu. 29. juunil 2014 kuulutas ISISe juhtkond kvaasiriigi šariaatliku juhtimisvormiga ülemaailmseks kalifaadiks pealinnaga Süürias, Eufrati jõe põhjakaldal asuvas 220 000 elanikuga Al-Raqqahis. Selle juhiks – kaliifiks – kuulutati šeik Abu

Bakr al-Baghdadi. Kalifaat peab Lähis-Idas oma peatülesandeks lääneriikide poolt pärast Osmani impeeriumi lagunemist seatud piiride likvideerimist ja õigeuskliku sunniitliku islamiriigi loomist Iraagi ja Levanti, ehk Süüria, Liibanoni, Iisraeli, Palestiina, Jordaania, Türgi, Küprose ja Egiptuse territooriumil. Eesmärk on haarata sellesse kogu islamimaailm.

Mais 2015 šokeeris Islamiriik rahvusvahelist üldsust, vallutades tormijooksuga Iraagi provintsi pealinna Ramadi ja hävitades Süürias muistse Palmira varemed. Iraagis möödunud aasta teisel poolel toimunud lahingutes kaotas ta aga suure osa eelnevalt vallutatud territooriumist. Nii teatas Ühendriikide president Obama 14. detsembril 2015, et terroristid on kaotanud seal ligi 40 protsenti vallutatud aladest. Samal ajal aga suurendas Islamiriik oma kontrolli all olevat territooriumi Süürias. 11. detsembril 2015 toimunud pressikonverentsil on Vene kaitseministri Sergei Šoigu teatel ISISe käes ligi 70 protsenti Süüria territooriumist ning tema võitlejate arv seal küündib 60 000-ni.

Kuidas Islamiriik toimib. Islamiriiki juhib kaliif, kellel on piiramatu võim. Tema juures tegutseb nõuandva koguna šura, mille liikmed määrab kaliif isiklikult. Kontrolli all olevate territooriumite valitsemisega tegelevad vikaar Iraagis ja vikaar Süürias, kelle alluvuses on provintside kubernerid. Seoses Islamiriigi kontrollitavate alade pideva muutumisega sõjategevuse käigus muutub ka administratiivse juhtimise territoriaalne struktuur. Kalifaadi relvaformeeringute juhtimist teostab sõjanõukogu, eriteenistusi juhib luurenõukogu. Nende koosseisu määrab kaliif isiklikult. Tähtsat rolli mängivad seejuures endised Iraagi sõjaväe ja eriteenistuste kogenud ohvitserid-sunniidid, kes realselt planeerivad ja juhivad nii sõjalisi kui ka erioperatsioone. Just nemad moodustavad ISISe kõrgema väejuhatuse. Luurenõukogu koordineerib riigi ja

relvaformeeringute huvides tehtavat luuretegevust. Tema tähtsaks ülesandeks on ka kaliifi julgeoleku tagamine. Teistes riikides asuvate Islamiriigi rakukeste ja grupeeringute abistamise ja tegevuse koordineerimise eest vastutab sõjalise abi nõukogu.

Kaliifi juures on ka nn õigusnõukogu, mis kontrollib šariaadi normide ja islami moraalinõuete täitmist riigis. Nõukogu ülesandeks on ka infooperatsioonid ja propaganda ning võitlejate värbamine teistes riikides. On loodud Avaliku Teabe Valitsus, kes vastutab riigisisese propaganda, vastupropaganda ja töö eest noortega. Islamiriigi seadusloomega tegeleb administratiivnõukogu.

Riigi majandust juhivad kaliifi volitatud nõunikud, kes tegelikult moodustavadki tsiviilvalitsuse. ISIS toimib nagu korralik riik – võtab enda peale vallutatud territooriumite administratiivjuhtimise, tegeleb finantsidega, loob sidemed erinevate riiklike ja valitsusväliste struktuuridega, osaleb aktiivselt meedias. Äriettevõtete loomine on ülimalt lihtsustatud. Näiteks poe või töökoja avamiseks pole vaja mingit luba, registreerimist või lõivu. Väikeettevõtete maksukoormus oleneb linnast või asulast. Islamiriigi pealinnas Al-Raqqahis on see ettevõtjale 10 dollarit kuus. Suuremates vallutatud linnades taastatakse ja pannakse tööle kõik elutegevuse jaoks vajalikud süsteemid: elektrivõrk, veesüsteemid, kanalisatsioon, mobiilside ja isegi internet.

ISISit nimetatakse kõige rikkamaks terroristlikuks organisatsiooniks ajaloos. USA äriajakirja Forbes andmetel ületab selle eelarve kaks miljardit dollarit aastas. Kalifaadi sissetulekud tulevad maksudest, sundkoormistest ja lunarahast, kuid peamiselt kauplemisest röövitud ajalooliste reliikviatega ja Süüria naftamaardlatest saadava naftaga Iraagi ja Süüria mustal turul. Naftat müüakse odavamalt kui on maailma turuhind, üldise mahuga keskmiselt 350 000 barrelit ööpäevas, olenevalt hinnast teenitakse üks

kuni kolm miljonit dollarit päevas. Nafta legaliseerimise peamiseks kohaks peetakse Türgit, kuhu see jõuab Iraagi ja Süüria vahendajate abil.

Islamiriigi sise- ja välispoliitika selgrooks on terror. Grupeering on demonstreerinud äärmuslikku julmust ja halastamatust kõigi tema suhtes opositsioonis olevate inimeste vastu, olgu nad kristlased, šiiidid, judaistid või isegi sunniidid. Seda vaatamata asjaolule, et selline vägivald on islamis keelatud ning seda mõistavad hukka isegi selle kõige radikaalsemad esindajad – salafiidid. Kvaasiriigis on ametlikult taastatud orjus oma vaenlaste ja teist usku naiste suhtes, toimib orjakaubandus.

Kalifaadi sissetulekud tulevad peamiselt kauplemisest röövitud ajalooliste reliikviatega ja Süüria naftaga mustal turul.

Oma naistest-fanaatikute moodustatakse löögüksusi. Kontrollitaval territooriumil toimub laste intensiivne ideoloogiline töötlemine, nende sõjaline väljaõpe, kaasa arvatud praktilised treeningud sõjavangidele, kus lapsi õpetatakse tapma inimesi. Märtsis 2015 avaldatud ÜRO ettekandes, mis tugines ekspertide poolt ajavahemikus juunist 2014 kuni veebruarini 2015 Iraagis tehtud uuringutele, märgitakse, et organisatsioon Islamiriik ei halastanud ühelegi kogukonnale Iraagis. Vägivaldal rakendati šiiitide, kristlaste, türkmeenide, kurdide ja teiste kogukondade esindajate vastu, kaasa arvatud sunniidid. Islamistide eesmärk on kanda terror ka Euroopasse ja teistesse maailmajagudesse, mida demonstreeris koletus reaalsuses Pariisis ja Brüsselis süütute inimeste valimatu tapmine islami-fanaatikute käe läbi.

Erinevatel andmetel kuulub Islamiriigi relvaformeringutesse 60 000 – 80 000 hästirelvastatud võitlejat, kel on ka raske-relvastust: tankid, soomukid, jalaväe lahingumasinad, suurtükid jm tehnika. Vene kaitseministri Sergei Šoigu väitel võitleb neist ligi 60 000 Süürias, ülejäänud on Iraagis. Suur arv islamivõitlejaid Süürias tekitab küsimusi. Ilmselt paneb Šoigu islamistidega ühte patta ka president Assadile opositsiooniliste jõudude relvastatud formeringud, kellest mitmed võitlevad ise samuti

***Eksperdid murravad
pead, mis meelitab noori
mehi üle kogu ilma
ühinema terroristidega,
võitlema ja surema
nende eesmärkide nimel.***

Islamiriigiga. Raskerelvastuse hangivad islamivõitlejad peamiselt sõjasaagina Iraagis ja Süürias vallutatud valitsusvägede sõjaväelinnakutest ja laagritest. USA ajakirjanduse andmetel tegutsevad ISISE ridades vabatahtlikud ligi 80 riigist, sh Prantsusmaalt, Suurbritanniast, Kanadast, Venemaalt, Saksamaalt, Marokost. Vene kindralstaap kinnitab omakorda, et selle relvaformee-ringutes tegutseb enam kui 16 000 välisvõitlejat, sh 4000–5000 vene keelt kõnelevat inimest. Suure osa viimastest moodustavad Põhja-Kaukaasia rahvaste esindajad – 1990ndate Põhja-Kaukaasia sõdade veteranid – tšetšeenid, ingušid, dagestanlased, kuid on ka venelasi, tatarlasi ja Kesk-Aasia riikide esindajaid. Näib, et Venemaa juhtkonnal on tõsine kartus, et Islamiriigi langemisel võivad need Venemaa-Kaukaasia ja nüüd ka Lähis-Ida sõdade kogenud veteranid pöörduda tagasi kodumaale ja põhjalikult destabiliseerida majanduskriisi ning

elanikkonna elatustaseme järsu languse tõttu niigi pingelise sisepoliitilise olukorra suurriigis.

Kalifaadi sõjavägi on segatüüpi. Selles on kutselised sõjaväelased, vabatahtlikud, ajateenijad, palgasõdurid, kusjuures eriti hinnatakse tšetšeeni. Pilt mõlemas Islamiriigi poolt osaliselt okupeeritud riigis on erinev. Näiteks Iraagis astub selle relvaformeringutesse väga palju vabatahtlikke, keda motiveerib viha šiiitide ja kurdide vastu. Süürias on valitsusvägedega oma elu eest võitlevad sunniidid ja rahvusvähemuste esindajad sunnitud astuma islamistide ridadesse või lahkuma kodumaalt. Teisi valikuid neil ei ole. Põhiosa kalifaadi toetajatest ja võitlejatest moodustavad vaesed araablased, kes pärast kaost Iraagis ja Süürias ei näe endale mingit alternatiivi ja arvavad, et ISIS kujutab endast ainsat võimalust muuta maailm selliseks, nagu nemad seda soovivad. Nende jaoks on kalifaat see heategija, kes võitleb uskmatusena. Kusjuures islamivõitlejad Süürias on vabatahtlikud või värvatud süürlastest ja selle riigi jaoks, Iraagis – iraaklastest ja selle riigi jaoks. Süüria võitlejad ei tegutse Iraagis ja vastupidi, iraaklased ei võitle Süürias.

Miks on Islamiriik lahinguväljal nii edukas? Üks Süürias olnud Iisraeli luureohvitser kirjeldab seda järgmiselt: ISISE võitlejad ei kasuta tavalist konventsionaalset, vaid hajutatud lahingutaktikat ehk sissitaktikat. Väikesed, kuni sajamehelistel salgad autodel või sõjasaagiks saadud soomusmasinatel liiguvad ja manööverdavad kiiresti maastikul. Lahingu raskuspunkti võidakse koondada kuni tuhat võitlejat, need omakorda jagatakse gruppideks. Klassikaline islamivõitleja kannab kerget relvastust, tal ei ole soomusvesti ega kiivrit. Lahingusse läheb ta kartmatult, lõpmatu usuga oma tegevusse. Ta ei karda surma, sest kui see juhtub lahingus, saab ta enda arvates paradiisi. Grupi tüüpiline taktika tugineb lõhkeainet täis tuubitud soomukite kasutamisele. Kohtumisel vastasega, näiteks sõjaväelinnaku või baasiga,

astub grupp sellega lahingkontakti. See on pettemanööver. Eesmärgiks on, et soomurid – neid on tavaliselt mitu, kusjuures ainult üks neist täidetud lõhkeainega –, saaksid baasile võimalikult lähedale minna. Vastase sõdurid ei tea, milline neist masinatest on ohtlik. Jõudnud baasile võimalikult lähedale, lõhkab suitsiidiründaja transpordivahendi. Järgneb võimas plahvatus, osa baasist lendab õhku, hukuvad mitmed sõdurid, ülejäänud saavad ajuvapustuse või põrutuse ja on vähemalt mõneks minutiks lahinguvõimetud. Islamistide mobiilsed grupid kasutavad viivitamata need minutid ära, ründavad objekti, võtavad sõjaväelasi vangi, viivad ära tehnika.

USA eriteenistuste andmetel ühineb organisatsiooniga igal kuul ligi 1000 vabatahtlikku erinevatest välisriikidest. Ekspertid murravad pead, mis meelitab noori mehi üle kogu maailma ühinema terroristidega, võitlema nende eesmärkide nimel, surema lahingus. Suur osa eksperte rõhutab Islamiriigi oskuslikku, laiahaardelist ja tõhusat propagandat rahvusvahelises mastaabis. Selleks kasutatakse meediat, interneti, aga ka islami vaimulikke ja rakukesi üle kogu maailma. Rõhutakse ebaõiglusele, mille all kannatavad Euroopas, Aasias ja teistes maailmajagudes elavad moslemid, eriti noored, ja kutsutakse neid Islamiriiki, et sellega võidelda. Tänu ülivõimsale propagandale on sajad tuhanded inimesed hakanud uskuma sellesse uude paradiisi, islamifanaatikute arv suureneb iga päevaga. Teiseks vahendiks on palgasõdurite värbamine raha eest. USA ajaleht The Financial Times märgib,

et vabatahtlikult terroristide ridadesse astunud välismaalastele makstakse olenevalt tema ametikohast 600 kuni 1000 USA dollarit kuus. Kohalikud elanikud, kes on andnud ustavusvande ISISse liidriks Abu Bakr al-Baghdadile, saavad 200 kuni 300 dollarit. Islamiriigi juhtkond püüab eelkõige värvata spetsialiste, kel on väga head tehnilised, majanduslikud ja muud eriteadmised. Mõningad neist lähevad ISISse teenistusse raha pärast, kuna makstakse hästi. Teised lähevad hirmust perede pärast, kes ei jõudnud põgeneda terroristide hõivatud aladelt. Suure osa spetsialistidest aga moodustavad tulijad Euroopast ja Ameerikast, kes vihkavad läänelikku elulaadi ning on vastu võtnud fundamentaalse islami. Ja lõpuks – religioon. Paljud teadlased on seisukohal, et islam läbib praegu usulist reformatsiooni, analoogset sellega, mille elas 15.–16. sajandil ehk pool tuhat aastat varem üle kristlus. Meenutagem kolmekümneaastast sõda ja inkvisitsiooni. Ajalise nihke põhjus on lihtne: islam tekkis oluliselt hiljem – seitsmendal sajandil.

Üha enam eksperte on arvamusel, et Islamiriik on tulnud kauaks ja teda tuleb võtta tõsiselt. Kuna ta on tänapäeval ohuks mitte ainult traditsioonilisele islamile, vaid ka teistele religioonidele, eriti kristlusele, näevad ekspertid väljapääsu kõikide konfessioonide jõupingutuste ühendamises võitluses noorsoo radikaliseerumise vastu. Väga tähtis on ka võimalikult kiiresti neutraliseerida Islamiriigi peamine trump – terroristide ekspluateeritav teooria õiglusest ja ebaõiglusest.

KASUTATUD KIRJANDUS

HEIN, I.-K. (2015). Venemaa kasutab Süüria õhurünnakutes uue põlvkonna hävitajat. – Postimees, 6. oktoober. – <http://maailm.postimees.ee/3352033/venemaa-kasutab-suuria-ohurunnakutes-uee-polvkonna-havitajat>

KUZITŠKIN, A., RANDLO, T. (2015). Putin vaaritab «Süüria katlas» uusi konflikte. – Postimees, 6. oktoober. – <http://arvamus.postimees.ee/3352353/andrei-kuzitskin-putin-vaaritab-suuria-katlas-uusi-konflikte>

- MARCUS, J. (2015). Syria crisis: Russia's strategy and endgame? – BBC News, Europe, 8 October. – <http://www.bbc.com/news/world-europe-34474362>
- MINISTRY OF DEFENCE OF THE RUSSIAN FEDERATION. (2015) The results of actions of the Russian air grouping in Syria (within 1 October – 1 November 2015).
- MOSCOW DEFENSE BRIEF (2015). Syrian campaign: Risks and opportunities. – Your Professional Guide, 5.
- PUKHOV, R. (2015). The Russian military campaign in Syria: The balance of forces and possible risks. – Valdai Discussion Club, 14.10. – <http://valdaiclub.com/news/the-russian-military-campaign-in-syria-the-balance-of-forces-and-possible-risks/>
- RODGERS, L., GRITTEN, D., OFFER, J., ASARE, P. (2016). Syria: The story of the conflict. – BBC News, Middle East, 11 March. – <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>
- SAARMANN, T. (2015). Šokeeriv analüüs: kust ISIS oma koletutele tegudele rahastust leiab? – Ärileht, 5. mai. – <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/sokeeriv-analuus-kust-isis-oma-koletutele-tegudele-rahastust-leiab?id=72967471>
- БАЕВ, А. (2015). «Сушки» и «Рапторы»: как отличаются операции США и России против ИГ. – РБК, 05.02. – http://www.rbc.ru/politics/05/02/2016/56b472239a79477e2416bacc?from=rbc_choice
- БОГДАНОВ, К. (2015). Главный калибр. Российские «Томагавки» над Ближним Востоком. – Lenta.ru, 07.10. – <http://lenta.ru/articles/2015/10/07/caliber/>
- БОГДАНОВ, К. (2015). Последнее очередное предупреждение. Что нового показал парижский теракт в тактике боевиков. – Lenta.ru, 14.11. – <http://lenta.ru/articles/2015/11/15/terror/>
- ГАВРИЛОВ, Ю. (2016). Сирия: русский гром. Командующий группировкой войск РФ в Сирии дал первое интервью – «Российской газете». – Российская газета, 23.03. – <http://rg.ru/2016/03/23/aleksandr-dvornikov-dejstviia-rf-v-korne-perelomili-situaciu-v-sirii.html>
- ГОСДЕП США: более 90% авиаударов России в Сирии не были направлены против ИГ и «Аль-Каиды» (2015). – Stolitsa.ee, 08.10. – <http://stolitsa.ee/111865>
- ИВАНОВ, А. (2015). Сколько может продлиться российская операция в Сирии. – Биржевой лидер, 25.12. – <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/entry1008278541.html>
- ИЗ РОССИИ С ПОДДЕРЖКОЙ. Как российские военные помогли бороться с террористами в Сирии (2016). – ТАСС, 14.03. – <http://tass.ru/spec/syria>
- КРАМНИК, И. (2015). Сирийский экспресс. Кто подставил плечо Башару Асаду. – Lenta.ru, 6 октября. – <http://lenta.ru/articles/2015/10/06/express/>
- КРАМНИК, И. (2016). Любимый ястреб дома Асадов. Как воюют военно-воздушные силы Сирии. 28.02.2016. – <http://lenta.ru/articles/2016/02/28/syriansky/>
- ЛЕСКОВ, С. (2015). Месяц в Сирии: первые итоги. – Росбалт.RU, 05.11. – <http://www.rosbalt.ru/blogs/2015/11/05/1458056.html>
- МАЛАШЕНКО, А. (2015). Сколько стоит война в Сирии. О победных реляциях и политико-экономическом самоутверждении Москвы. – Независимая газета, 03.11. – http://www.ng.ru/ng_politics/2015-11-03/9_war.html
- МАМАЕВ, Ш. (2015). Коалиционная ситуация. Страны мира продолжают бороться с мировым терроризмом порознь. – Коммерсантъ, 07.12. – <http://www.kommersant.ru/Doc/2867103>
- МЕДВЕДКО, Л. (2015). «Сирийский гамбит» с кульбитом. Гибридная или коалиционная война неведомого поколения. – Независимая газета, 30.10. – http://nvo.ng.ru/concepts/2015-10-30/1_siria.html
- МОЗЖУХИН, А. (2015). Рождение халифата. Историк Василий Кузнецов о появлении ислама, первом исламском государстве и ДАИШ. – Lenta.ru, 12.12. – <http://lenta.ru/articles/2015/12/12/halifat/>
- НАУМОВ, А. (2015). Небратья по вере. Почему сунниты и шииты не могут жить дружно. – Lenta.ru, 8 сентября. – http://lenta.ru/articles/2015/09/07/sunni_shia_conflict/
- РАЗВЕДКА: Российских генералов, замеченных на Донбассе, отправили в Сирию. Среда. (2016). – Украинская правда, 30 марта. – <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/03/30/7103845/>
- САФРОНОВ, И., ГОРЯШКО, С., ЕФИМОВА, М. (2016). Иногда они улетают. Почему Россия уходит из Сирии. – Коммерсантъ, 21.03. – <http://www.kommersant.ru/doc/2939105>
- ШУМИЛИН, А. (2015). Не вполне святое семейство. История алавитской семьи Асадов. – Новая газета, 21.10. – <http://www.novayagazeta.ru/politics/70431.html>
- ЭЛЬ-ЛАББАД, А.-Ш. М. (2016). Баланс сил. Документ дня: что значит российская операция в Сирии для Ближнего Востока. – Lenta.ru, 18.01. – <http://lenta.ru/articles/2016/01/18/opertioninsyria/>